

راهبردهای سیاست جنایی اسلام در پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۸/۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۱۱ علی محمدی جورکویه*

چکیده

یکی از جرائم مهم و بزرگ در حقوق کیفری اسلام که آثار نامطلوب و بنیان‌برانداز دنیایی و آخرتی به دنبال دارد جرائم جنسی است. بر همین اساس در سیاست جنایی اسلام برای مبارزه با آن اهتمام ویژه معمول و تدابیر متنوعی در سطوح مختلف مبارزه پیش‌بینی شده است که یکی از این سطوح، پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی است. سیاست جنایی اسلام در این سطح از پیشگیری، آموزه‌های متعددی را تحت راهبردهایی بنیان گذاشته یا تأکید کرده است. این مقاله درصدد است با مطالعه در گزاره‌ها و آموزه‌های اسلامی، راهبردهای سیاست جنایی اسلام در حوزه پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی به دست دهد. به نظر می‌رسد در منابع اسلامی دو گروه راهبرد در این سطح از مبارزه با جرائم جنسی اندیشیده شده است و تدابیر پیشگیرنده در راستای تحقق این دو گروه راهبرد تشریح گردیده‌اند؛ گروه نخست، راهبردهای خاص یا اختصاصی که عبارتند از: «تأمین قانونمند نیاز جنسی» و «سد راه محرک‌های غریزه جنسی» و گروه دوم، راهبردهای عام یا مشترک که عبارتند از: «تقویت آستانه مقاومت» و «بهبود ساختار و برنامه‌ها».

واژگان کلیدی: سیاست جنایی، پیشگیری اجتماعی، جرائم جنسی، غریزه جنسی،

راهبرد.

مقدمه

همواره در طول تاریخ مبارزه با جرم، جرم‌انگاری در تمامی جوامع بر اساس ارزش‌های مورد احترام جامعه صورت می‌پذیرفته است. از این رو می‌بینیم عناوین مجرمانه در یک جامعه نسبت به جامعه دیگر یا در یک زمان نسبت به زمان دیگر تفاوت می‌کند. یکی از ارزش‌های ثابت جامعه اسلامی، نسل و عرض و ناموس می‌باشد و بر همین اساس رفتارهایی که این ارزش‌ها با تهدید مواجه کند، تحت عنوان جرائم جنسی جرم‌انگاری شده است که طیفی از جرائم را در بر می‌گیرد و مهم‌ترین آنها عبارت است از: زنا، لواط، مساحقه و تفخیز. لذا در راستای این جرم‌انگاری این پرسش سزاوار است که سیاست جنایی اسلام در امر مبارزه با این جرائم چه راهبردهایی را اندیشیده است؟ از گزاره‌ها و آموزه‌های اسلامی به دست می‌آید که سیاست جنایی اسلام با توجه به عوامل مؤثر در وقوع این جرائم، راهبردها و راهکارهای مناسب و کارآمدی را برای مبارزه با آن در سه حوزه پیشگیری اجتماعی، پیشگیری وضعی و پیشگیری کیفری پیش‌بینی کرده است. اما نوشته پیش‌رو، فقط درصدد بررسی این مسئله است که راهبردهای سیاست جنایی اسلام برای مبارزه با جرائم جنسی در حوزه پیشگیری اجتماعی چیست که با استفاده از روش تحلیل متن و محتوای آیات و روایات تلاش خواهیم کرد به پاسخ مناسب دست یابیم.

از مطالعه در گزاره‌ها و آموزه‌های اسلامی این نتیجه حاصل می‌گردد که در سیاست جنایی اسلام در حوزه پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی دو نوع راهبرد خاص (اختصاصی)^۱ و عام (مشترک)^۲ تدبیر شده است. در بخش راهبردهای خاص، دو راهبرد

۱. منظور از راهبرد خاص یا اختصاصی، راهبردی است که مختص پیشگیری از جرائم است.

۲. منظور از راهبرد عام یا مشترک، راهبردی است که هم در پیشگیری از جرائم جنسی مورد توجه است و هم در پیشگیری جرائم غیر جنسی.

اساسی «تأمین قانونمند نیاز جنسی» و «سد راه محرک‌های غریزه جنسی» مورد اهتمام جدی می‌باشد و در بخش راهبردهای عام نیز دو راهبرد مهم «تقویت آستانه مقاومت» و «بهبود ساختار و برنامه‌ها» به‌وضوح تبیین گردیده است.

۱. راهبردهای خاص (اختصاصی)

برخی راهبردهای سیاست جنایی اسلام در پیشگیری اجتماعی^۱ ویژه جرائم جنسی پیش‌بینی شده است که عبارتند از: تأمین قانونمند نیاز جنسی و سد راه محرک‌های جنسی.

۱.۱. تأمین قانونمند نیاز جنسی

یکی از غرایز مهم و بسیار قوی در نهاد آدمی غریزه جنسی است که ضامن بقای نسل بشر می‌باشد. در تعامل با این غریزه سه رویکرد قابل توجه است: نخست، رویکرد پلیدانگاری که غریزه جنسی را جز شر و پلیدی و رابطه جنسی را جز چیزی کثیف و ناپاک نمی‌پندارد. این رویکرد توسط مسیحیت منحرف، بودا، فرقه‌ای از یهود و برخی از طریقه‌های رایج در روم، یونان و ایران قدیم ترویج می‌شد (ر.ک: راسل، ۱۳۴۷: ۲۵) که ما آن را «رویکرد تفریطی» می‌نامیم. دوم، رویکرد آزادانگاری که طرفدار نظریه اخلاق جنسی نوین غرب است و حد و محدودیتی برای روابط جنسی جز اخلاق به آزادی دیگران نمی‌شناسد و از آزادی اشباع و اقناع غریزه جنسی حمایت می‌کند که برتراند راسل از بنیانگذاران آن می‌باشد (ر.ک: همان: ۱۵۴ - ۱۶۹) و ما آن را «رویکرد افراطی» می‌نامیم.

سوم، رویکرد مفید و مقیدانگاری که ضمن پاسخ‌گویی به نیاز جنسی، برای برآوردن و تعدیل آن مقرراتی را وضع می‌کند که رویکرد اسلام به غریزه جنسی است. به دیگر بیان،

۱. پیشگیری اجتماعی (Social Prevention): ایجاد آمادگی در آحاد جامعه برای ایستادگی در برابر وسوسه نقض ارزش‌ها و مبارزه با عوامل جرم‌زا از راه آموزش، تربیت، برچیدن محیط‌های آلوده، ایجاد اشتغال، آسان‌سازی ازدواج و... که شامل همه افراد جامعه می‌شود و عمومی است.

در این رویکرد ضمن توجه به اقتضای غریزه جنسی، برای عدم تنزل انسان از مقام بلند انسانی و حفظ کرامت و شأن خلیفه‌اللهی او مقرراتی جهت کنترل غریزه جنسی وضع گردیده تا انسان از هدف اصلی خود باز نماند که ما آن را «رویکرد اعتدال‌گرایانه» می‌نامیم. لذا نخستین راهبرد سیاست جنایی اسلام در مبارزه با جرائم جنسی، راهبرد پاسخگویی قانونمند به نیاز جنسی انسان است. در راستای این راهبرد خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ؛ پس با زنان پاک (دیگر) ازدواج کنید» (نساء: ۳).

«وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ؛ و مردان و زنان بی‌همسر خود را همسر دهید» (نور: ۳۲).

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ؛ و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان مودت و رحمت قرار داد، در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند» (روم: ۲۱).

پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله) نیز در همین راستا فرمود: «کسی که دوست دارد از سنت من پیروی کند، همانا ازدواج از سنت من است»^۱ (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۵، ص ۳۲۹) و فراوان به ازدواج تشویق نمود و فرمود: «هیچ بنایی در اسلام نزد خداوند محبوب‌تر از ازدواج ایجاد نگردید»^۲ (صدوق، ۱۴۰۴ق: ج ۳، ص ۳۸۳). تا جایی که رهبانیت و سرکوبی غریزه جنسی و روی کردن به تجردزیستی مورد نکوهش قرار گرفت. وقتی همسر عثمان بن مظعون نزد حضرت آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! عثمان روزها را به روزه و شبها را به نماز می‌گذراند؛ پیامبر با حالتی غضبناک پیش عثمان رفت و فرمود: «ای عثمان! من برای تبلیغ رهبانیت فرستاده نشده‌ام، بلکه به دین حنیف و سهل برانگیخته شده‌ام؛ روزه می‌گیرم،

۱. «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَّبِعَ سُنَّتِي، فَإِنَّ مِنْ سُنَّتِي الزَّوَاجَ».

۲. «مَا بَنِي بَنَاءً فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ إِلَهُ تَعَالَى مِنَ الزَّوَاجِ».

نماز می‌گذارم و با همسرم درمی‌آمیزم» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۵، ص ۴۹۴؛ ابن سعد، بی تا: ج ۳، ص ۳۹۵). خاتم پیامبران حتی زنان را از تجردپسندی نهی کرد^۱ (حر عاملی، ۱۴۰۹ق: ج ۲۰، ص ۱۶۵).

لذا فقها به استناد این آیات و روایات در ابتدای بحث نکاح ازدواج را امری مستحب، حتی در مواردی واجب دانسته‌اند (ر.ک: طوسی، ۱۳۸۷: ج ۴، ص ۱۵۲؛ طرابلسی، ۱۴۰۶ق: ج ۲، ص ۱۷۸؛ علامه حلی، بی تا: ج ۳، ص ۴۱۴؛ نجفی، ۱۴۰۴ق: ج ۲۹، ص ۸ و...).

در این راهبرد نه تنها ازدواج تشریع و تجویز شد، بلکه در صورت نیاز، تعدد زوجات به شرط عدم وجود ترس بی‌عدالتی، برای مردان مجاز شمرده شد: ازدواج کنید با زنانی که برای شما پاکیزه دانسته شد، دو تا، سه تا و چهار تا (نساء: ۳).

حتی در این راستا ازدواج موقت تشریع گردید: «... فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً...»^۲ زنانی را که متعه (ازدواج موقت) می‌کنید واجب است مهر آنان را بپردازید» (همان: ۲۴).

بر همین اساس درباره تسهیل در امر ازدواج نیز روایات فراوانی در منابع روایی دیده می‌شود، از جمله:

صفوان بن مهران از امام صادق (علیه السلام) روایت می‌کند که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: «تَزَوَّجُوا وَ زَوَّجُوا؛ ازدواج کنید و به ازدواج درآورید» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۵، ص ۳۲۸).

امام رضا (علیه السلام) نیز فرمود: «إِذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَزَوَّجَ حُلْفَةً وَ دِينَهُ فَرَّوْجُهُ إِلَّا تَفْعَلُوهُ

۱. «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ص النِّسَاءَ أَنْ يَتَبَلَّنَّ وَ يُعْطَلْنَ أَنْفُسَهُنَّ مِنَ الْأَزْوَاجِ».

۲. درباره دلالت آیه شریفه بر ازدواج موقت رجوع کنید به: العیاشی، بی تا: ج ۱، ص ۲۳۳؛ شیخ طوسی، ۱۴۰۹ق: ج ۳، ص ۱۶۵ و ۱۶۶؛ محمدحسین طباطبائی، ۱۴۱۷ق: ج ۴، ص ۲۷۱ - ۲۷۲.

تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَ فَسَادٌ كَبِيرٌ؛ اگر خواستگاری آمد که دین و اخلاقش را پسندیدید به او همسر بدهید. اگر این کار را نکنید فتنه و فساد بزرگی روی زمین واقع می‌شود» (همان: ج ۲۰، ص ۲۸).

لذا حکومت اسلامی و نهادهای مدنی نیز وظیفه دارند در راستای این راهبرد بکوشند. خداوند در آیه ۳۲ سوره نور با تعبیر «انکحوا» به دیگران دستور می‌دهد که زنان و مردان بی‌همسر را، همسر دهید. این «دیگران» شامل مسئولان حکومتی، همه نهادهای مدنی و آحاد جامعه اسلامی می‌شود. پس همگان در این راستا مسئولند؛ چنان‌که در سیره حضرت امیر آمده است مردی را که با آلت تناسلی خود (شاید برای خودارضایی) بازی می‌کرد، نزد حضرت آوردند. امام به عنوان تعزیر پشت دستش را به گونه‌ای زد که قرمز شد؛ آنگاه به هزینه بیت المال برایش همسر گرفت (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۷، ص ۲۶۵).

حکومت اسلامی موظف است مقدمات لازم را برای اجرایی کردن این راهبرد در جامعه، به‌ویژه در بین جوانان فراهم نماید و موانع موجود بر سر راه آن را بر طرف نماید تا مقتضی جرائم جنسی را از بین ببرد یا به حداقل برساند.

البته در این راهبرد، برای جلوگیری از رفتار افراطی نسبت به غریزه جنسی، زیادروی در توجه به غریزه جنسی ناپسند تلقی شده و پیامبر بزرگوار اسلام فرموده است: «هر کس خواستار بقا و پایداری است، باید روابط جنسی را کاهش دهد»^۱ (حر عاملی، ۱۴۰۹ق: ج ۲۰، ص ۲۴۱) و از دیگر سو، آزادی جنسی و پیروی تام از غریزه جنسی غیر مجاز اعلام گردید. لذا رابطه جنسی و ازدواج با تمام افراد مشروع نیست، بلکه ایجاد این رابطه با برخی افراد و در بعضی موارد ممنوع می‌باشد؛ رابطه جنسی بین زن و مرد، خارج از پیوند ازدواج زناست و مجازات دارد. خداوند در توصیف عباد الرحمن می‌فرماید: «... و کسانی که... زنا

۱. «مَنْ أَرَادَ الْبَقَاءَ... وَ لَيْقِلَ مُجَامَعَةُ النِّسَاءِ».

نمی‌کند و هر کس چنین کند، مجازات سختی خواهد دید. عذاب او در قیامت مضاعف می‌گردد و همین‌گونه با خواری در آن خواهد ماند» (فرقان: ۶۸ - ۶۹). رسول خدا نیز فرمود: «هرگز بنی بشر جرمی انجام نمی‌دهد که نزد خداوند عز و جل بزرگ‌تر باشد از اینکه کسی... با زنی به حرام درآمیزد»^۱ (احسائی، ۱۴۰۳ق: ج ۳، ص ۵۴۵). رابطه جنسی مرد با مرد نیز به شدت منع گردید و قرآن با تشریح عمل قوم لوط و تقبیح آن به تحریم این عمل ناپسند پرداخت: «و لوط را فرستادیم هنگامی که به قوم خود گفت: "شما عمل بسیار زشتی انجام می‌دهید که هیچ‌یک از مردم جهان پیش از شما آن را انجام نداده است! آیا شما به سراغ مردان می‌روید، و راه (تداوم نسل انسان) را قطع می‌کنید"» (عنکبوت: ۲۸ - ۲۹). خاتم پیامبران نیز فرمود: «هر کس با پسری درآمیزد، روز قیامت جنب محشور می‌شود که آب دنیا پاکش نمی‌کند و خدا بر او غضب می‌نماید و جهنم را برایش مقرر می‌کند که بد جایگاهی است. آنگاه که مردی با مردی درمی‌آمیزد، عرش خدا از این عمل به لرزه می‌افتد و مردی که مفعول واقع می‌شود، خداوند روز قیامت او را روی پل جهنم نگه می‌دارد تا تمام خلائق از حساب فارغ شوند. آنگاه دستور می‌دهد او را به جهنم ببرند و در طبقات آن، طبقه به طبقه عذابش کنند تا وارد پایین‌ترین طبقه آن می‌شود و از آن خارج نمی‌گردد» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۵، ص ۵۴۴)؛ چنان که همجنس‌بازی زنان نیز تحریم شد و پیامبر اکرم (ص) فرمود: «مساحقه زنان زناست» (نوری، ۱۴۰۸ق: ج ۱۴، ص ۳۵۳).

۱.۲. سد راه محرک‌های غریزه جنسی

از آنجا که غریزه جنسی قابلیت تحریک‌پذیری بالایی نسبت به برخی از محرک‌ها دارد، یکی از راهبردهای سیاست جنایی اسلام در بُعد پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی،

۱. «لَنْ يَعْمَلَ ابْنُ آدَمَ عَمَلًا أَكْثَرَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ رَجُلٍ قَتَلَ نَبِيًّا أَوْ هَدَمَ الْكَعْبَةَ الَّتِي جَعَلَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قِبْلَةً لِعِبَادِهِ أَوْ أَفْرَغَ مَاءَهُ فِي امْرَأَةٍ حَرَامًا».

بستن راه‌های تحریک‌گریزه جنسی است و در این راستا از هر آنچه به تحریک این‌گریزه بینجامد، منع کرده است. از قبیل:

(الف) کنترل نگاه: یکی از دریچه‌های مهم ارتباط انسان با محیط اطراف خود چشم است و این مجرای ارتباطی سهم‌افری در برانگیختن قوای شهوانی دارد. لذا در آموزه‌های دینی به منظور پیشگیری از جرائم جنسی، به این نکته فراوان توجه شده است. زیرا نگاه آلوده می‌تواند نخستین گام برای روابط ناسالم قبیح‌تر قرار گیرد؛ چنان‌که امام صادق (علیه السلام) در روایتی می‌فرماید: «نگاه مکرر (حرام به نامحرم) بذر شهوت را در قلب می‌کارد و همین، برای گرفتار شدن نگاه‌کننده در فتنه کافی است» (صدوق، ۱۴۰۴ق: ج ۴، ص ۱۸).

امام رضا (علیه السلام) در جواب نامه محمد بن سنان درباره علت حرام بودن نگاه به موی سر زن می‌فرماید: «حُرِّمَ النَّظَرُ إِلَى شُعُورِ النِّسَاءِ الْمُحْجُوبَاتِ بِالْأَزْوَاجِ وَغَيْرِهِنَّ مِنْ النِّسَاءِ لِمَا فِيهِ مِنْ تَهْيِيجِ الرِّجَالِ وَ مَا يَدْعُو التَّهْيِيجَ إِلَى الْفَسَادِ وَ الدُّخُولِ فِيمَا لَا يَحِلُّ وَ لَا يَجْمَلُ؛ نگاه به موی سر زنان حرام شد به جهت تحریک مردان به فساد و کشاندن آنان سوی آنچه که حلال و پسندیده نیست» (همان: ج ۲، ص ۵۶۵).

از این‌رو به مردان و زنان مؤمن دستور داده شده است که نگاه خود را از نامحرم^۱ برگیرند^۲ (نور: ۳۰).

(ب) دوری از خلوت با نامحرم: یکی دیگر از راه‌های تحریک‌گریزه جنسی خلوت کردن زن و مرد بیگانه با هم است؛ خلوتی که امکان حضور فرد سومی - هر چند طفل ممیزی - به طور معمول در آن نباشد. لذا در آموزه‌های اسلام این نوع از خلوت کردن

۱. نسبت بین زن و مرد یا محرمیت است یا عدم محرمیت، که در صورت نخست آن دو را با هم محرم و در صورت دوم آنها را نامحرم و بیگانه می‌نامند و محرمیت نیز ممکن است نسبی، سببی یا رضاعی باشد.

۲. «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّونَ مِنْ أَنْصَارِهِمْ...».

ممنوع است اگرچه هیچ یک از طرفین قصد سوپی از این خلوت نداشته باشند. از پیامبر اسلام و امیر مؤمنان روایت شده است که: «هیچ مرد و زنی با هم خلوت نمی کنند، مگر اینکه نفر سوم آنان شیطان است» (نوری، ۱۴۰۸ق: ج ۱۴، ص ۲۶۵).

ج) پرهیز از اختلاط: در همین راستا، توصیه بر این است که اختلاط زن و مرد نامحرم محدود گردد. لذا پیامبر گرامی اسلام وقتی نماز جماعت را تمام می کردند، اندکی صبر می نمودند تا زنان نمازگزار پیش از مردان از مسجد بیرون روند، آنگاه از مسجد خارج می شدند (سجستانی، ۱۴۱۰ق: ج ۲، ص ۵۳۳) یا دیگران را به دوری از اختلاط بی مورد سفارش می کردند (ر.ک: بیهقی، بی تا: ج ۲، ص ۱۸۳).

بنابراین صرف اختلاط زن و مرد نامحرم با یکدیگر در محیط های مختلف اجتماعی از محل تحصیل گرفته تا محیط اشتغال و... منعی ندارد؛ مگر اینکه عنوان حرام دیگری بر آن منطبق گردد.

۲. راهبردهای عام (مشترک)

برخی از راهبردهای سیاست جنایی اسلام در پیشگیری اجتماعی از جرم، به جرائم جنسی اختصاص ندارد، بلکه در جرائم دیگری نیز این راهبردها مورد توجه قرار گرفته؛ لیکن در جرائم جنسی بیشتر مورد اهتمام واقع شده است که عبارتند از: تقویت آستانه مقاومت و اصلاح ساختار و برنامه ها.

۲.۱. تقویت آستانه مقاومت

راهبرد دیگر سیاست جنایی اسلام در پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی، تقویت و بالا بردن توان ایستایی فرد در برابر تمایلات قوی و سرکش غریزه جنسی است. این میل انسانی سیری ناپذیر است تا وقتی که فرد را از پای بیندازد. لذا اگر انسان بر آن لجام نزند او را به انواع انحرافات جنسی می کشاند. پس برای مقابله با این «فشار» باید «مقاومت» ایجاد کرد.

از این رو در روایات معصومین (علیهم السلام) بسیار بر مراقبت از خطر غلبه شهوت پرستی جنسی بر انسان تأکید شده است. از پیامبر بزرگوار اسلام نقل شده است: «بعد از وفاتم از سه چیز بر امت خودم می ترسم؛ گمراه شدن پس از شناخت، گمراهی در فتنه ها و شهوت شکم و شهوت جنسی» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۲، ص ۷۹).

امام صادق (علیه السلام) نیز از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نقل می کند: «مؤثرین عامل ورود امت من به آتش جهنم، دو چیز اجوف (دارای فضای خالی) هستند: شکم و فرج (آلت تناسلی زن)» (همان).

هرچند این وضعیت در مردان شایع تر است، در زنان نیز وجود دارد؛ لذا در روایات ما از این افراد با تعبیر «ذواق» و «ذواقه» مذمت شده است. از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نقل شده است: «خداوند عز و جل دشمن می دارد و لعنت می کند ذواق از مردان و ذواقه از زنان را» (همان: ج ۶، ص ۵۴).

گفتنی است که این سخنان از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) بیانگر خطری است که از ناحیه لجام گسیختگی غریزه جنسی انسان را تهدید می کند و او را در دام جرائم جنسی گرفتار می سازد.

بر همین اساس، تقویت آستانه مقاومت فرد در برابر کشش های غریزه جنسی از طرق زیر در آموزه های اسلامی مورد اهتمام واقع شده است:

الف) اعطای ینش: اعطای ینش نسبت به داشتن استعداد مقام خلیفه الهی،^۱ مسجود فرشتگان بودن،^۲ کرامت داشتن^۱ و... تا فرد با شناخت جایگاه والای خود، گوهر وجودش

۱. «وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَ یُشْفِكُ الدِّمَآءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ» (بقره: ۳۰).

۲. «وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْۤا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَۤ اَبٰی وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْکٰفِرِیْنَ» (همان: ۳۴).

را به جرائم، از جمله جرائم جنسی آلوده نکند و ارزان نفروشد که دنیا با تمام بزرگی‌اش ارزش برابری با او را ندارد.^۲

به اصطلاح جامعه‌شناسی باید برای کنترل ارزشی فرد اقدام کرد و سعی کرد از طریق تقویت نیاز به ارزشمندی در فرد یا حمله به ارزشیابی مثبتی که فرد درباره خود دارد، او را با هنجارهای جامعه سازگار کرد. تدبیر نخست سبب می‌شود که فرد در موارد تعارض شناختی،^۳ اولویت را به حفظ این شناخت و برآوردن این نیاز دهد (از رفتارهای کجروانه، دوری کند) و تدبیر دوم با برانگیختن و مطرح کردن دوباره نیاز احترام یا با ایجاد احساس گناه یا اضطراب، فرد را از ادامه مسیر پیشین باز می‌دارد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۵۱۱-۵۱۲).

همچنین شناخت نسبت به ناظر بودن خداوند بر اعمال^۴ و شهادت اعضای بدن نسبت به اعمال ارتكابی^۵ و شناخت نسبت ماهیت دنیا و زندگی دنیوی و لزوم محاسبه اعمال^۶ و باز بودن راه بازگشت در صورت لغزش.^۷ شناخت نسبت به بزرگی،^۱ زشتی و بدفرجامی جرائم

۱. «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» (اسراء: ۷۰).

۲. عن علی (علیه السلام): «وَلَيْتَ الْمُنَجِّجُ أَنْ تَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِكَ ثَمَنًا وَمِمَّا لَكَ عِنْدَ اللَّهِ عَوَاضًا» (الصباحی صالح، نهج البلاغه، خطبه ۳۲، ص ۷۵).

۳. یعنی قرار گرفتن فرد در موقعیت گزینش یک نیاز از میان چند نوع نیاز متفاوت که طبق نظریه نیازهای اساسی فرد غالباً برآوردن نیاز اساسی‌تر یا فروتر را برمی‌گزیند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۵۰۹).

۴. «... يَغْلَمُ مَا يَلْجِي فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» (حدید: ۴) و ر.ک: مائده: ۱۱۶ و ۱۱۷ و ق: ۱۶.

۵. «الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (یس: ۶۵).

۶. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلِتَنْتَبِهُ نَفْسَ مَا قَدَّمْتُمْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ» (حشر: ۱۸).

۷. «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»

جنسی^۲ و مجازات سخت، عذاب مضاعف و خواری دائمی در جهان آخرت علاوه مجازات دنیوی.^۳ شناخت نسبت آثار مخرب فردی و اجتماع جرائم جنسی (ر.ک: مجلسی، ۱۴۱۰ق: ج ۷۶، ص ۱۹، ح ۴ و ص ۲۱، ح ۱۳ و ص ۲۲، ح ۱۴، ۱۶، ۱۷ و ص ۲۳، ح ۱۸ و ص ۲۴، ح ۱۹ و ص ۲۷، ح ۳۰، ۳۱ و ۳۳).

ب) تقویت باور و ایمان: از عوامل مهم احترام به ارزش‌ها و رعایت هنجارهای جامعه درونی شدن ارزش‌ها و هنجارهاست. تا فرد به ارزش‌ها و هنجارها اعتقاد نداشته باشد پایبندی و احترام او به آن قابل اعتماد و بادوام نخواهد بود. حتی اگر به جهاتی یا در اثر عواملی ناچار به رعایت آن گردد، چنانچه فرصتی دست دهد نسبت به آن وفادار نخواهد ماند.

علی (علیه السلام) خطاب به امام حسن (علیه السلام) فرمود: «... وَ أَنْ يَشْفِقَنِي إِلَيْكَ بَعْضُ عَلْبَةِ الْهَوَى وَ فِتْنِ الدُّنْيَا وَ تَكُونُ كَالصَّعْبِ النَّفُورِ وَ إِنَّمَا قَلْبُ الْإِنْسَانِ كَالْأَرْضِ الْحَالِيَةِ مَا أَلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبْلَتْهُ فَبَادَرَتْكَ بِالْأَذْبِ قَبْلَ أَنْ يَتَسَوَّ قَلْبُكَ وَ يَشْتَغِلَ لُبُّكَ؛ و پیش از آنکه خواهش‌های نفسانی و برنامه‌های فریبده دنیا نسبت به تو از من سبقت بگیرند و تو را سرسخت و گریزان نمایند من به تربیت تو مبادرت ورزیدم؛ پیش از آنکه قلبت سخت شود و برخی از افکار، عقل تو را اشغال نمایند؛ زیرا قلب جوان مانند زمین خالی است که هر چه به آن ارائه شود، می‌پذیرد» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق: ج ۲۱، ص ۴۷۸).

حضرت معتقد است در بهترین دوران آمادگی فرزند باید ارزش‌های دینی و اجتماعی را

(زمر: ۵۳).

۱. رسول خدا فرمود: «هرگز بنی بشر جرمی انجام نمی‌دهد که نزد خداوند عز و جل بزرگ‌تر باشد از اینکه کسی... با زنی به حرام درآمیزد» (الاحسان، ۱۴۰۳ق: ج ۳، ص ۵۴۵).
۲. «وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَ سَاءَ سَبِيلًا» (اسراء: ۳۲).
۳. «... وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا. يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يُخْلَدُ فِيهِ مُهَانًا» (فرقان: ۶۸ - ۶۹).

در او نهادینه کرد تا نسبت به آن ارزش‌ها ایمان راسخ پیدا کند؛ لذا روانشناسان و جامعه‌شناسان (ر.ک: رفیع‌پور، ۱۳۸۰: ۳۴۹ - ۳۵۲) بر این عقیده هستند که افراد جامعه از کودکی باید جامعه‌پذیر تربیت گردند و ارزش‌های جامعه را فرا گیرند و بر رعایت آن تمرین نمایند تا به جهت نهادینه و درونی شدن هنجارها، نقض آنها در دوره‌های بعدی سنی برایشان آسان نباشد.

مرحوم دکتر کی‌نیا می‌نویسد: بسیاری از جرائم بزرگسالان ریشه در مراحل اولیه رشد و تربیت خانوادگی دوران کودکی آنان دارد... کودکی که احترام به قانون و امر و نهی صحیح والدین را در آغوش مادر فرا نگرفت، نمی‌توان انتظار داشت در بزرگسالی به مقررات اجتماعی به سهولت تن در دهد (کی‌نیا، ۱۳۸۳: ج ۱، ص ۱۷).

چنان‌که باور و ایمان به قانون در پیروی از آن نقش تعیین‌کننده‌ای دارد، ایمان دینی به جهت برتری‌هایش نقش مؤثرتری در پابندی به مقررات دینی ایفا خواهد کرد. زیرا فردی که چنین ایمانی دارد علاوه بر اعتقاد به نقش قانون در سعادت دنیوی، باور دارد که سعادت او در جهان آخرت نیز در سایه رعایت این قانون تأمین می‌گردد و هر اندازه ایمان دینی فرد قوی‌تر باشد احتمال رعایت قوانین از سوی او بیشتر است. لذا ایمان سدی محکم در برابر جرائم جنسی است و فرد را از نزدیک شدن به آن باز می‌دارد.

چنان‌که پدر علم جرم‌شناسی در ایران، به حق بیان می‌کند که ایمان به خدا، ایمان به مبدأ هستی و ابدیت، بزرگترین عامل بازدارنده از لغزش‌ها و رذائل است (همو، ۱۳۷۳: ج ۱، ص ۱۸).

از این‌رو گزاره‌های اسلامی در صدد هستند در مرحله نخست ایمان فرد مسلمان از سطح زبانی به سطح قلبی برسد تا گفتار و رفتار او را تحت تأثیر قرار دهد. خداوند در این باره در قرآن می‌فرماید: «قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ

فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئاً إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ؛ عرب‌های بادیه‌نشین گفتند: "ایمان آورده‌ایم" بگو: "شما ایمان نیاورده‌اید، ولی بگویید اسلام آورده‌ایم، اما هنوز ایمان وارد قلب شما نشده است! و اگر از خدا و رسولش اطاعت کنید، چیزی از پاداش کارهای شما را فروگذار نمی‌کند، خداوند، آمرزنده مهربان است" (حجرات: ۱۴).

چنان‌که مفسران گفته‌اند، آیه مذکور درباره برخی از اعرابی نازل شد که بنا به انگیزه‌های دنیوی به ظاهر اسلام آورده بودند که خداوند به پیامبر می‌فرماید به این نوع افراد بگو شما اسلام آوردید، نه ایمان و ایمان هنوز وارد قلب‌هایتان نشده (ر.ک: طبرسی، ۱۴۰۶ق: ج ۹، ص ۲۰۸؛ طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ج ۱۸، ص ۳۲۹؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۲۲، ص ۲۰۹)؛ چراکه ایمان قلبی دارای آثار ظاهری در گفتار و رفتار انسان مؤمن است و آن آثار، پیروی از آموزه‌های اسلامی است؛ و گرنه اسلام امری زبانی است و چنین اثری ندارد. لذا ای بسا مسلمانانی که رفتار و گفتارشان نشانی از اسلام ندارد.

از نظر هیرشی زندگی، به‌ویژه زندگی جوانان را آمیزه‌ای از عناصر چهارگانه دلبستگی، تعهد، درگیر شدن و باور شکل می‌دهد و مسیر آنان را در آینده تعیین می‌کند. او به اتفاق گاتفریدسون، خویشنداری در برابر رفتارهای کجروانه را به دو مسئله پیوند اجتماعی و تربیت کارآمد دوران کودکی گره می‌زند و بر همین اساس سیاست مناسب در برابر جرم‌های جوانان و نوجوانان را جبران تربیت ناقص اجتماعی می‌داند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۴۸۵ و ۴۸۷).

ج) ترویج تقوای محوری و خودنظارتی: خداوند در آیات متعددی از قرآن در خطاب به

انسان‌ها یا مؤمنان، آنان را دعوت به تقوا کرده^۱ و آن را معیار فضیلت انسان و سنجش شخصیت او در اسلام قرار داده است که «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» (حجرات: ۱۳).

این همه اهتمام و توجه به تقوا نشانگر نقش مهم آن در سعادت انسان از جمله حفظ انسان از اندیشیدن به امور ممنوع و حرکت سوی آنها از جمله جرائم جنسی است.

لذا سیاست جنایی اسلام در امر مبارزه با جرائم از جمله جرائم جنسی نگاه ویژه‌ای به تقوا دارد و با بیان راه‌های کسب و تقویت تقوا می‌کوشد این عامل کنترل را در درون انسان نهادینه کند تا مانعیت از ارتکاب جرائم از جمله جرائم جنسی از درون فرد بجوشد که همواره حتی در خلوت‌ترین مکان‌ها با اوست. همچنین به منظور ایجاد خودکنترلی در افراد، تدابیری اندیشیده است تا توان افراد را در برابر عوامل وسوسه جرم تقویت کند، بلکه بالاتر از آن حتی دچار وسوسه نشوند. این تدابیر که از مقدمات بعید آغاز می‌شود، بسیار زیادند؛ مانند: ترویج فرهنگ خدامحوری (بقره: ۱۵۶)، دستور به تقوای پیشگی (آل عمران: ۱۰۲)، ایجاد باور به حضور در محضر خدا (بقره: ۱۱۵؛ ق: ۱۶)، ایجاد معادباوری (حج: ۷) و تشریع انواع عبادات (بقره: ۴۳ و ۱۸۳). به عنوان مثال، یکی از احکام عبادی اسلام روزه است. از جمله آثار روزه تقویت ایمان فرد روزه‌دار است. کسی که به میل خود تلاش می‌کند از خوردن و آشامیدن، بدگویی پشت سر دیگران، دیدنی‌ها و شنیدنی‌های حرام پرهیز کند و غریزه سرکش جنسی را لگام زند و حتی با همسر خود در زمان روزه بودن آمیزش جنسی نداشته باشد، به این اراده استوار می‌رسد که بتواند در مقابل زیاده‌خواهی نفس برای ارتکاب جرائم جنسی مقاومت نماید. به عبارت دیگر روزه تأثیر قابل توجهی در تقلیل خواهش‌های جنسی انسان دارد. چنان‌که در روایتی رسول گرامی اسلام (ص) به جوانی که برای

۱. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ» (آل عمران: ۱۰۲) و ر.ک: نساء: ۱؛ مائده: ۳۵؛ توبه: ۱۱۹؛ حج: ۱؛ لقمان: ۳۳؛

احزاب: ۷۰؛ زمر: ۱۰؛ حدید: ۲۸؛ حشر: ۱۸ و...

چاره‌جویی در مقابل فشار غریزه جنسی نزد حضرت آمده بود، فرمود:

«يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، عَلَيْكُمْ بِالْبَاهِ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعُوهُ، فَعَلَيْكُمْ بِالصَّيَّامِ؛ فَإِنَّهُ وَجَاؤُهُ؛ أَيِ جَوَانَانِ! بر شما باد ازدواج و زناشویی و چنانچه توانایی ازدواج ندارید روزه بگیرید؛ زیرا روزه میل جنسی را به شدت کاهش می‌دهد» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۷، ص ۶۸۳).

د) ترویج فرهنگ خداناظری: از نظر جامعه‌شناسی کنترل عاطفی نقش وافری در جهت‌دهی رفتار فرد دارد. لذا عناصری مانند شرم، خجالت، سرافکندگی و گناه حتی تکبر، سهمی مهم در مهار رفتار فرد دارند و آگاهانه یا ناخودآگاه او را وامی‌دارند تا رفتار حتی افکارش را در سمت و سویی هدایت کند که خود بدان متوجهند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۵۱۳).

این بحث در آموزه‌های اسلامی به گونه‌ای متفاوت و مؤثرتر مورد توجه قرار گرفته است؛ زیرا بر اساس آنچه گفته شد انسان بسیاری از اعمال را به جهت اینکه جامعه و افرادش آنها را ناخوشایند می‌شمارند - هر چند میل داشته باشد - در حضور دیگران انجام نمی‌دهد. لیکن اگر فرصتی به دور از چشم دیگران دست دهد، آنها را مرتکب می‌گردد. بر این مبنا، یکی از ویژگی‌های تعلیم و تربیت در اسلام ایجاد و اشاعه فرهنگ خداناظری بین مسلمانان و در جامعه اسلامی است تا افراد مسلمان هر لحظه خود را نه در دیدرس دیگر افراد جامعه یا مأموران حکومت، بلکه در محضر خدا ببینند؛ خدایی که حتی در نهان‌ترین مکان‌ها بر انسان ناظر است (ر.ک: حدید: ۴).

ه) زعامت دادن عقل بر غریزه جنسی: انسانی مخلوقی است که خداوند به او نیروی عقل و غرایز از جمله غریزه جنسی را با هم داده و موفقیت انسان در زندگی در گرو چگونگی تعامل بین این دو نیرو است؛ چنان‌که در منازعه بین عقل و غرائز، عقل پیروز گردد و رهبری غرائز را به دست گیرد، عقل غرائز را در مواقع لزوم و در حد اعتدال به کار خواهد

گرفت و چنین پاسخی به نیازهای مختلف انسان، موجب می‌شود او در کمال آرامش به سیر تکاملی خود بپردازد. لذا از حضرت علی (علیه السلام) نقل شده است: «مَنْ غَلَبَ عَقْلُهُ هَوَاهُ أَفْلَحَ» (لثبی واسطی، ۱۳۷۶: ۴۲۳) کسی که عقلش رهبری هوایش را به دست گیرد، رستگار گردد.

بنابراین در تعامل بین عقل و غرائز، انسان باید عقلش را بر غرائزش مسلط گرداند و غرائز را پیرو عقل گرداند. اگر غریزه جنسی انسان - که یکی از غرائز سرکش و سیری‌ناپذیر اوست - تحت مدیریت و رهبری عقل انسان قرار گیرد، نه تنها این غریزه مشکل‌آفرین و رسواکننده نخواهد بود، بلکه در مسیر آرامش‌بخشی به انسان و سیر تکاملی او نقش‌آفرین خواهد شد.

۲.۲. بهبود ساختار و برنامه‌ها

از دیگر راهبردهای سیاست جنایی اسلام در بُعد پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی اصلاح ساختار و برنامه‌ها می‌باشد که تحت دو عنوان می‌توان آن را مورد مطالعه قرار داد؛ اعطای نقش مؤثر به غیر حاکمیت و اصلاح برنامه‌های اجتماعی.

۲.۲.۱. اعطای نقش مؤثر به نهادهای غیر حاکمیتی

از این زاویه می‌توان به دو تدبیر بسیار نقش‌آفرین سیاست جنایی اسلام در کاهش جرائم جنسی توجه کرد؛ ایجاد مشارکت مردمی و بازشناسی نقش خانواده.

۲.۲.۱.۱. ایجاد مشارکت مردمی

یکی از تدابیر مهم و نوآورانه اسلام در مبارزه با جرائم، از جمله جرائم جنسی توجه به نقش آحاد افراد جامعه و تشکلهای مردم نهاد است. نکته حائز اهمیت در این برنامه‌ی پیشگیری از جرم، جنبه تکلیفی آن و ارتباط دادن آن به امور معنوی و پاداش اخروی است که باعث می‌شود مسئله در مرتبه‌ای فراتر از امور مادی و دنیوی طرح گردد. قرآن کریم

می‌فرماید: «وَتَعَاوُنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوُنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ؛ و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید، و (هرگز) در راه گناه و تعدی همکاری ننمایید، و از (مخالفت فرمان) خدا پرهیزید که مجازات خدا شدید است» (مائده: ۲).

چنان‌که پیداست، دستور مذکور از یک نوع عمومیت برخوردار است و امر در آن شامل همه امور خوب و تقوا به صورت عام و نهی در آن نیز شامل همه مصادیق گناه و عدوان می‌گردد و از دیگر سو، تمامی افراد و تشکل‌های جامعه را در بر می‌گیرد.

یکی از مفسران در ذیل آیه شریفه فوق می‌نویسد: «آنچه در آیه فوق در زمینه تعاون آمده يك اصل کلی اسلامی است که سراسر مسائل اجتماعی و حقوقی و اخلاقی و سیاسی را در بر می‌گیرد، طبق این اصل مسلمانان موظفند در کارهای نیک تعاون و همکاری کنند ولی همکاری در اهداف باطل و اعمال نادرست و ظلم و ستم، مطلقاً ممنوع است» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۴، ص ۲۵۳).

آیات متعدد مربوط به امر به معروف و نهی از منکر، دلیل روشن دیگری بر این وظیفه اجتماعی مسلمانان است. از جمله این آیه: «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ؛ باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آنها همان رستگارانند» (آل عمران: ۱۴۰).

دستوری که در این آیات صادر شده نیز عمومیت دارد و تمامی امور فردی و اجتماعی را فرا می‌گیرد؛ زیرا معروف و منکر واژگانی عام هستند.

نکته حائز اهمیت در این بحث دامنه تکلیف است که می‌تواند انفرادی یا گروهی باشد. لذا پذیرفته نیست کسی بگوید چون این اقدام از توان شخص من بیرون است، پس تکلیفی ندارم؛ بلکه در صورت لزوم باید با تشکیل گروه‌ها و جمعیت‌هایی توان اقدام را به دست

آورد که می‌بینیم آیه ۱۴۰ سوره آل عمران در این باره واژه «امت» به معنی جماعت را به کار می‌برد (طبرسی، ۱۴۰۶ق: ج ۲، ص ۸۰۷).

چنان که اشاره شد، دایره شمول نهاد امر به معروف و نهی از منکر فراگیر و همه امور نیک و بد را دربر می‌گیرد و هیچ موضوعی را که انجام یا ترک آن لازم باشد، فرو نمی‌گذارد. طبیعی است که آموزه‌های الزامی اسلام در امور جنسی نیز مشمول آن می‌باشد و افراد و جمعیت‌ها در جامعه اسلامی وظیفه دارند در راستای رعایت این آموزه‌ها بکوشند و در قالب‌های گوناگون آموزشی، حمایتی و... با عوامل و زمینه‌های جرائم جنسی در ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مبارزه نمایند؛ تشکیل انجمن‌های آموزشی که به امور آموزشی خانواده‌ها، نوجوانان و جوانان و جمعیت آماج پیردازند؛ تشکیل انجمن‌های خیریه که امر اشتغال و ازدواج افراد نیازمند کار و ازدواج را تسهیل نمایند؛ تشکیل انجمن‌های حمایت از بزه‌دیدگان جرائم جنسی برای کاهش آسیب‌های این جرائم و ترمیم احساسات، حتی حمایت از بزه‌کاران جنسی جهت اصلاح و بازگشت آنان به همنوایی با جامعه.

امروزه در انگلستان و بسیاری دیگر از کشورها، سازمان‌های داوطلبانه‌ی مردمی (Voluntary Organization) نظیر طرح حمایت از بزه‌دیدگان سهم عمده‌ای را در خدمت رسانی نسبت به بزه‌دیدگان ایفا می‌نمایند و نخستین هدف آنها ایجاد محلی است که در آن زنان و دخترانی که مورد تجاوز یا تعرض جنسی قرار گرفته‌اند در هر لحظه از شب یا روز مورد حمایت قرار گیرند یا با کسی مشورت کنند (معتدی مهر، ۱۳۸۰: ۱۰۸-۱۰۹).

یکی از مزیت‌های نهاد امر به معروف و نهی از منکر گستردگی آن به لحاظ زمانی و مکانی است که تمامی اوقات شبانه روز و تمامی مکان‌ها اعم از خانه، کوچه، محله، خیابان، جاده، محیط کار، محیط درس، مناطق شهری و روستایی و... را پوشش می‌دهد که در نوع

خود بی نظیر است؛ زیرا در اغلب زمان‌ها و مکان‌ها کسی هست که نظاره‌گر نقض ارزش‌ها و مکلف به تذکر باشد.

بر این اساس، حکومت اسلامی نیز وظیفه دارد تشکیل چنین تشکلهایی را وجهه همت خود قرار دهد و از آنها حمایت لازم را به عمل آورد و سیاست‌های حمایتی را در راستای ایجاد و فعالیت این تشکلهای وضع نماید.

۲.۲.۱.۲. بازشناسی نقش خانواده

خانواده کوچک‌ترین و نخستین واحد اجتماعی است که در تربیت فرد نقش ایفا می‌کند. خداوند در قرآن کریم دستور صریح می‌دهد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ...؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان‌ها و سنگ‌هاست، نگه دارید» (تحریم: ۶).

چنان‌که مفسران فرموده‌اند، بر اساس این آیه شریفه یکی از وظایف و کارکردهای مهم خانواده حفظ اعضا، به‌ویژه فرزندان از فرجام بد از طریق تعلیم و تربیت آنان است؛ خوبی‌ها را به آنان بیاموزد و از بدی‌ها بازشان دارد (ر.ک: طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ج ۱۹، ص ۳۳۴؛ طبرسی، ۱۴۰۶ق: ج ۱۰، ص ۴۷۷؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۲۴، ص ۲۸۷).

رفته‌رفته به موازات رشد فرد و ارتباط او با امور پیرامونی و بیرون از خانه، عوامل مؤثر در تربیت او متکثر و متعدد می‌شود و رقبایی چون رسانه‌های دیداری و شنیداری، دوستان و همسالان، محله و مدرسه و... در کنار خانواده، تربیت فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند؛ لیکن در عین حال نقش تربیتی خانواده بی‌بدیل و یگانه است؛ زیرا تأثیرگذاری عوامل دیگر در گرو کیفیت نقش‌آفرینی خانواده است. توضیح اینکه خانواده می‌تواند نقش رسانه‌ها را کم یا زیاد نماید، حتی آن را با خود همراه سازد، با نظارت بر دوستان و همسالان مرتبط با فرزند از نقش مثبت آنان در تربیت فرزند خود بهره‌برد و با دقت در انتخاب محله و مدرسه آن را

یاور خود قرار دهد. لذا علی‌رغم پیدا شدن عوامل تأثیرگذار متعدد در کنار خانواده، همچنان این خانواده است که می‌تواند همه عوامل دیگر را به خدمت خود گیرد و احیاناً تهدیدها را به فرصت تبدیل کند و پیروز میدان رقابت در تربیت فرزند باشد.

خانواده باید ارزش‌های جامعه را بشناسد و در انتقال آن به فرزند بکوشد، مهارت‌های تعامل با محیط پیرامون اعم از اعضای خانواده، همسالان، دوستان و سایر افراد جامعه را به فرزند بیاموزد و او را برای مواجهه با فراز و فرودهای زندگی مهیا سازد.

لذا پایه‌های تقید فرد به اخلاق جنسی در خانواده شکل می‌گیرد؛ والدین مقید با رفتار خود پایبندی به اخلاق جنسی جامعه را به او می‌آموزند. همگام با آن، بیان آموزه‌های اخلاق جنسی و اهتمام به رعایت آن، در تقید فرزند به این اخلاق مؤثر است.

همچنین، تکوین شخصیت فرزند در خانواده شکل می‌گیرد؛ شخصیتی سالم، قوی، محکم و دارای عزت که هر هوسی او را به دنبال خود نکشاند، هر شکستی او را از میدان زندگی بیرون نکند، هر وعده‌ای او را نفریبد و گوهر وجود خود را به بهای اندک نفروشد.

«برت» در زمینه عدم رعایت «قیود خانوادگی» می‌نویسد: «این عامل جزء مهم‌ترین عوامل بزهکاری محسوب می‌شود. تأثیر و نسبت این عامل در افراد بزهکار چندین برابر افراد غیر بزهکار است. این نسبت تا حدودی معلول نفوذ والدین و نوع نظامی است که در خانواده اعمال می‌شود. اهمیت آن از نظر نوع و میزان ارتکاب بزه بیش از فقر در خانواده است... بی‌تفاوتی، بی‌توجهی به نظم خانواده، عدم رعایت نظم در خانواده (به لحاظ غیبت والدین یا سرپرست اطفال یا اشتغال والدین به کار)، سختگیری زیاد، نظم شدید و عدم توافق والدین جهت مراقبت از اطفال، ممکن است با عواقب ناگواری همراه باشد» (خاکپور، ۱۳۵۴: ۳۸۵-۳۸۶).

خانواده کانون مهر و محبت و دلدادگی و دلبستگی است. خداوند می‌فرماید: «وَمِنْ

آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَايَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُوْنَ؛ و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان مودت و رحمت قرار داد در این نشانه‌هایی است برای گروهی که تفکر می‌کنند» (روم: ۲۱).

خانواده باید از چنان صفا و صمیمیت و گرمای مطبوعی برخوردار باشد که اعضای آن دنبال کانون دیگری نباشند.

این هشدار جدی است که خلأ عاطفی، حاکم نبودن روابط محبت‌آمیز بر روابط زن و شوهر یا سایر اعضای خانواده، تهدید، ارباب و اعمال خشونت علیه زنان و دختران، عزت نفس آنها را از میان برده و فرد را تشنه کوچک‌ترین نگاه محبت‌آمیز می‌کند.

دلبستگی و وابستگی به خانواده بی‌تردید در بازداشتن فرد از انحراف مؤثر است. اگر خانواده گرما و جاذبه لازم را نداشته باشد به میزان کاهش این ویژگی از درصد وابستگی فرد به آن کاسته می‌گردد و به موازات احتمال دلبستگی فرد به جمعیت‌ها و افراد بیرون از خانواده افزایش می‌یابد و این آغازی برای حرکت سوی انحراف از ارزش‌های جامعه از جمله اخلاق جنسی است.

از نظر قرآن کریم نقش خانواده درباره زوجین تداوم، تکمیل و اصلاح تربیت آنهاست: «هَنِّ لِبَاسٍ لَّكُمْ وَ اَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهِنَّ؛ آنها لباس شما هستند و شما لباس آنها (هر دو زینت هم و سبب حفظ یکدیگرید)» (بقره: ۱۸۷).

زن و شوهر یکدیگر را در برابر تندباد غریزه جنسی حفظ می‌کنند و از میل و سقوط در گرداب فساد جنسی باز می‌دارند.

لذا باید در بازتعریف نقش خانواده در پیشگیری از جرائم جنسی زوجین و فرزندان کوشید و موانع موجود بر سر راه نقش‌آفرینی آن را برطرف کرد و ابزار لازم را برای

نقش آفرینی خانواده فراهم آورد و موانع فرهنگی و اقتصادی موجود را از سر راه آن برداشت تا این نهاد بی‌بدیل جایگاه خود را باز یابد.

۲.۳. اصلاح برنامه‌های اجتماعی

از دیگر راهبردهای سیاست جنایی اسلام در امر پیشگیری اجتماعی از جرائم جنسی اصلاح برخی از برنامه‌های اجتماعی است. زیرا در بسیاری از موارد جرائم جنسی ناشی از برنامه‌های نادرست اجتماعی می‌باشد.

۲.۳.۱. اصلاح برنامه‌های آموزشی

بسیاری از انحرافات از عدم علم ناشی می‌شود؛ فرد غریزه جنسی را نمی‌شناسد، راه تعامل با آن را نمی‌داند، از دام‌های گسترانیده شده بر سر راهش آگاه نیست، مناطق ممنوع را نمی‌شناسد و از پیامدهای ورود به آن اطلاعی ندارد. شیطان درون و بیرون از این بی‌خبری که آمیخته به کشش‌های قدرتمند غریزه جنسی است بهره می‌برد و او را به جرائم جنسی آلوده می‌سازد و گام نهادن در این وادی پرخطر در بسیاری از مواقع بازگشت را سخت می‌کند. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ؛ و بعضی از مردم سخنان باطل و بیهوده خریداری می‌کنند تا مردم را از روی جهل و نادانی گمراه سازند» (لقمان: ۶).

دو نکته از این آیه شریفه بیشتر مورد توجه است:

الف) عبارت لهو الحدیث دارای مفهومی گسترده است که هر گونه سخن یا آهنگ و یا برنامه سرگرم کننده و غفلت‌زا را که انسان را به بیهودگی یا گمراهی می‌کشاند در بر می‌گیرد، خواه از قبیل غنا، آهنگ و صحنه‌های شهوت‌انگیز و هوس‌آلود باشد، خواه سخنان به ظاهر علمی که از طریق محتوی انسان را به بیهودگی و فساد، سوق می‌دهد و خواه فیلمها، حکایت‌ها و قصه‌هایی که انسان را به سوی فساد می‌کشاند (ر.ک: طباطبایی،

۱۴۱۷ق: ج ۱۶، ص ۲۱۳؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۱۷، ص ۱۵).

ب) عبارت «بغیر علم» هم می‌تواند وصف گمراه‌کنندگان باشد؛ یعنی خود گمراه‌کنندگان نیز در بی‌خبری به سر می‌برند و از انحرافی بودن اقدامشان یا عمق فاجعه بی‌اطلاعتند و هم می‌تواند وصف گمراه‌شوندگان باشد؛ یعنی افرادی که به سخنان، آهنگ‌ها و برنامه‌ها روی می‌آورند فریب خورده‌اند، نه از مضر بودن آن خبر دارند و نه از آینده‌ای که این امور برایشان به ارمغان می‌آورد (ر.ک: طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ج ۱۶، ص ۲۱۰؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۱۷، ص ۱۶).

این روش همان روشی است که شبکه مضلین در فضای مجازی کشور دنبال می‌کرد که با برنامه متنوع از قبیل مباحثی سست و بی‌پایه در باب اخلاق جنسی، داستان‌های سکسی، فیلم‌ها و عکس‌ها و کلیب‌های مستهجن، ذهن و اخلاق بسیاری از کاربران فضای مجازی، به‌ویژه نوجوانان و جوانان را آلوده می‌ساخت (ر.ک: مستند اقدامات مجرمانه مدیر بزرگ‌ترین شبکه سایت‌های مستهجن، سایت تابناک، کد خبر: ۱۲۹۴۲۱، تاریخ انتشار: ۱۶ آبان ۱۳۸۹).

بر این اساس، یکی از راهبردهای مؤثر در پیشگیری از جرائم جنسی ارائه آموزش لازم به صورت رسمی و غیررسمی به افراد جامعه، به‌ویژه نوجوانان و جوانان است. این آموزش می‌تواند با یک سیاست‌گذاری مشخص از یک سو در دوره‌های مختلف آموزش رسمی کشور اعم از ابتدائی، متوسطه و عالی صورت گیرد و از دیگر سو، توسط رسانه‌های دیداری، شنیداری و نوشتاری نیز به اجرا درآید.

به دیگر بیان، آموزش رسمی و غیررسمی کشور می‌تواند در راستای مبارزه با جرائم جنسی به کمک خانواده‌ها بشتابد و تعاملی بین آنها شکل گیرد و تلاش یکدیگر را تکمیل کنند، بلکه تکامل ببخشند یا حداقل آن را خنثی نسازند و این مهم جز به وجود وحدت

هدف و هماهنگی بین خانواده‌ها و حاکمیت میسر نمی‌شود.

۲.۳.۲. اصلاح برنامه‌های اقتصادی

ساختار نامناسب اقتصادی جامعه زمینه لغزش و انحرافی بسیاری از مرتکبان جرائم جنسی مهیا می‌سازد. برای مثال، از آنجایی که برخی از زنان مطلقه یا سرپرست خانوار سرمایه یا شغلی برای تأمین هزینه زندگی خود و افراد تحت تکفلشان ندارند، به خودفروشی روی می‌آورند. در حالی که حکومت اسلامی وظیفه دارد این قبیل افراد را تحت حمایت خود قرار داده و با حمایت‌های مالی و ایجاد اشتغال برای آنان، زمینه میل به جرائم جنسی را از بین ببرد.

ای بسا زنان نیازمندی که برای به دست آوردن شغل یا حفظ شغلشان مورد سواستفاده جنسی قرار می‌گیرند و این می‌طلبد حکومت اسلامی در راستای ایجاد اشتغال برای زنان نیازمند و تأمین امنیت شغلی آنان تلاش جدی نماید.

یا وجود فاصله شدید طبقاتی می‌تواند به این معضل دامن بزند که اقدام مناسب جهت کم کردن فاصله طبقاتی نیز می‌تواند در امر مبارزه با زمینه‌های جرائم جنسی مؤثر افتد.

حضرت علی (علیه السلام) فرمود: «لَا فَقْرَ مَعَ حُسْنِ التَّدْبِيرِ؛ با تدبیر درست، فقری نیست» (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق: ج ۲، ص ۱۱۵۳).

این سخن حضرت هم در سطح فرد جاری است و هم در سطح جامعه و حکومت. توضیح اینکه اگر افراد در زندگی خود درست تدبیر و برنامه‌ریزی و رفتار کنند دچار فقر نمی‌شوند. همچنین، اگر جامعه و حکومت درست تدبیر و برنامه‌ریزی و رفتار نماید افراد جامعه دچار فقر نمی‌شوند. لذا وجود فقر و فقیر در جامعه می‌تواند نشانه بی‌تدبیری حکومت نیز باشد و حکومت باید با برنامه‌ریزی درست اقتصادی و فرهنگی عوامل فقر را از دامن جامعه بزاید. ضرورت ندارد همواره حکومت برای افراد جامعه شغل ایجاد کند. ای بسا و

درست تر اینکه حکومت با اصلاح فرهنگ افراد جامعه می تواند آنان را سوی کارآفرینی رهنمون گردد و از این طریق سایه فقر را از سر افراد جامعه کم نماید و از بین ببرد.

۲.۳.۳. اصلاح برنامه های فرهنگی

از دیگر ابعاد اصلاح برنامه های اجتماعی، تأمل و اندیشه جدی در امور فرهنگی است؛ چرا که ریشه بسیاری از مشکلات اقتصادی، اجتماعی و... به این امور برمی گردد. سیاست گذاری در امر رسانه های شنیداری و دیداری، مکتوب و مصور، مجازی و فیزیکی و... باید به گونه ای باشد که اعضای جامعه را به سمت پابندی به سنت های اصیل و درست، خود باوری، شناخت ارزش ها، عمیق کردن باورهای دینی، آگاهی از وظایف فردی و اجتماعی و ظایف والدین در برابر فرزندان و زن و شوهر نسبت به یکدیگر راهنما باشد و الگوهای درست به افراد جامعه، به ویژه نوجوانان و جوانان معرفی نمایند. شیوه های بهره گیری صحیح از تکنولوژی جدید از قبیل اینترنت و ماهواره را آموزش دهند و زیان های استفاده نادرست از آن را گوشزد کنند.

۲.۳.۴. اصلاح روابط خانوادگی

یکی دیگر زوایای اصلاح برنامه های اجتماعی در امر پیشگیری از جرائم جنسی بسامان کردن روابط خانوادگی است.

برابر آموزه های اسلامی رابطه جنسی والدین باید به دور از سمع و نظر فرزندان حتی فرزندی که هنوز زبان تکلم باز نکرده است باشد. آیات و روایت متعددی بر این نکته مهم تأکید می کنند؛ از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَسْتِذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَوةِ الْفَجْرِ وَ حِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَ مِّن بَعْدِ صَلَوةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ...؛ ای کسانی که ایمان آورده اید! بردگان شما و همچنین کودکانتان که به حد بلوغ نرسیده اند، در سه وقت باید از شما اجازه بگیرند: پیش

از نماز صبح و نیمروز هنگامی که لباس‌های (معمولی) خود را بیرون می‌آورید و بعد از نماز عشا این سه وقت خصوصی برای شماس» (نور: ۵۸).

از دیگر ابعاد این ساماندهی، وجود رابطه صمیمانه و به دور از نزاع و درگیری بین والدین است که موجب گرم شدن کانون خانواده و ایجاد دلبستگی و تعلق خاطر عمیق فرزندان به خانواده می‌شود و آنان بی‌نیاز می‌کند از اینکه به دنبال مأمن و ملجأ بیرون از خانواده - که زمینه بزهکاری آنان را فراهم می‌سازد - بگردند. هر قدر این تعلق و وابستگی بیشتر باشد، دل‌کندن از آن و پیوستن به دیگران سخت‌تر و کمتر و در نتیجه احتمال گرفتار آمدنشان در دام گروه‌ها و باندهای تبهکاری کمتر خواهد بود.

بعد سوم این اصلاح به رابطه بین والدین و فرزندان برمی‌گردد که فضای بین آنها باید صمیمانه باشد و به بیان درست‌تر، پدر و مادر باید چنین فضایی را بین خود و فرزندشان ایجاد کنند تا فرزند این راه را پیش روی خود باز بیند و مشکلات، پرسش‌ها و نیاز خود را با آنان در میان بگذارد و به کمک هم مسئله را حل نمایند. در غیر این صورت معلوم نیست فرزند با مشکلش چگونه کنار می‌آید یا با مشورت چه کسی در پی راه حل خواهد رفت و آن مشاور چه راهی را پیش روی او خواهد گذاشت.

بعد چهارم اصلاح روابط خانوادگی به روابط بین زوجین بر می‌گردد به این معنا که تعامل بین آنان به گونه‌ای باشد که نیازهای روحی، عاطفی و جنسی یکدیگر را به نحو مطلوب پاسخ گوید. اظهار محبت نسبت به هم، اختصاص بخشی از شبانه روز به همسر، جویا شدن از احوال همدیگر و... نقش مهمی در پیشگیری از انحراف همسر دارد. لذا از پیامبر نقل شده است: «این سخن مرد به همسرش که دوست دارم، هیچگاه از خاطر او پاک نمی‌شود» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق: ج ۲۰، ص ۲۳).

از حضرت امیر روایت شده است: «لَلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ فَسَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ

يَوْمُ مَعَاشِهِ وَ سَاعَةُ يُحْلِي بَيْنَ نَفْسِهِ وَ بَيْنَ لَذَّتِهَا فِيمَا يَجْلُ وَ يَجْمَلُ وَ لَيْسَ لِلْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ شَاحِصاً إِلَّا فِي ثَلَاثٍ مَرَمَةٍ لِمَعَاشٍ أَوْ خُطْوَةٍ فِي مَعَادٍ أَوْ لَذَّةٍ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ؛ زمان (شبانه روز) برای مؤمن سه بخش است؛ بخشی را با پروردگارش راز و نیاز می کند، بخشی را به انجام معاش خود می پردازد و بخشی را به بهره‌مندی از لذت‌های حلال و زیبایی‌های دنیوی اختصاص می دهد و شاخص انسان عاقل در سه چیز است؛ پرداختن به امر معاش، گام برداشتن برای آخرت و لذت بردن از غیر حرام (صبحی صالح، نهج البلاغه، ص ۵۴۵، حکمت ۳۹۰).

در این روایت به روشنی بیان شده است تخصیص بخشی از اوقات شبانه روز برای بهره‌مند شدن از لذت‌های حلال - که پاسخ‌گویی به نیازهای عاطفی و جنسی همسر نیز از این قبیل است - از ضروریات زندگی خردمندانه می باشد.

نتیجه

سیاست جنایی اسلام در امر مبارزه با جرائم از جمله جرائم جنسی تقدم رتبی و اجرایی را به راهبردهایی داده است که موجب ایجاد خودکنترلی در فرد می شود. راهبردهای سیاست جنایی اسلام در این راستا در دو سطح قابل طبقه‌بندی است؛ برخی از این راهبرد مانند تأمین قانونمند نیاز جنسی و سد راه محرک‌های غریزه جنسی، با پاسخ منطقی و معقول به نیاز جنسی انسان و بستن راه‌های ایجاد روحیه افراطی نسبت به میل جنسی، در پی ممانعت از شکل‌گیری اندیشه مجرمانه در فرد می‌باشد و در سطح دوم، برخی دیگر از این راهبردها مانند تقویت آستانه مقاومت می‌کوشد فرد را توانمند می‌سازد تا بتواند بر زیاده‌خواهی‌های نفس لجام‌بزند و همراه با آن، راهبرد اصلاح ساختار و برنامه‌ها به فرد مدد می‌رساند که پیروز این میدان مبارزه باشد.

منابع

قرآن

نهج البلاغه، الصبحی صالح.

۱. احسائی، محمد بن علی بن ابراهیم، عوالی اللثالی، ۴ ج، قم: مطبعة سيد الشهداء، چاپ اول، ۱۴۰۳ ق.
۲. ابن سعد، محمد، الطبقات الكبرى، بیروت: دار صادر، بی تا.
۳. بیهقی، احمد بن حسین، السنن الكبرى، بیروت: دار الفکر، بی تا.
۴. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، قم: دار الکتاب الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ق.
۵. حر عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعة، ۳۰ ج، قم: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام)، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق.
۶. حلی (علامه)، حسن بن یوسف بن مطهر، تحریر الأحکام؛ ۲ ج، مشهد: مؤسسه آل البيت (علیهم السلام)، چاپ اول، بی تا.
۷. خاکپور، محمد مهدی، جرمشناسی زنان؛ بی جا، تهران: مؤسسه مطبوعاتی عطائی، ۱۳۵۴.
۸. راسل، برتراند، زناشویی و اخلاق، ترجمه ابراهیم یونسی، تهران: اندیشه، چاپ اول، ۱۳۴۷، نشر الکترونیکی ۱۳۸۷.
۹. رفیع پور، فرامرز، آناتومی جامعه، تهران: شرکت سهامی انتشار، چاپ دوم، ۱۳۸۰.
- ۱۰.
۱۱. سجستانی، سلیمان بن اشعث، سنن ابی داود، ۲ ج، بیروت: دار الفکر، چاپ اول، ۱۴۱۰ ق.
۱۲. سلیمی، علی و محمد داوری، جامعه شناسی کجروی (ویراست دوم)، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۸۵.

۱۳. صدوق، محمد بن علی بن بابویه، من لا یحضره الفقیه؛ قم: جماعة المدرسين، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق.
۱۴. _____، علل الشرائع، ۲ج، قم: کتابفروشی داوری، چاپ اول، ۱۳۸۵.
۱۵. طباطبائی، سید محمدحسین، المیزان في تفسير القرآن، ۲۰ج، بیروت: مؤسسة الاعلمی للمطبوعات، چاپ اول، ۱۴۱۷ق.
۱۶. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان في تفسير القرآن، بیروت: دار المعرفة، چاپ اول، ۱۴۰۶ق.
۱۷. طرابلسی، عبد العزیز بن البراج؛ المذهب؛ ۲ج، قم: جامعة المدرسين، ۱۴۰۶ق.
۱۸. طوسی، محمد بن حسن (الشیخ الطوسی)، المبسوط؛ ۸ج، تهران: المكتبة المرتضوية، چاپ سوم، ۱۳۸۷ق.
۱۹. طوسی، محمد بن حسن (الشیخ الطوسی)، التبیان، مکتب الاعلام الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۹ق.
۲۰. عیاشی، محمد بن مسعود، تفسير العیاشی، تهران: المكتبة العلمية الاسلامية، بی تا.
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ۸ج، تهران: دار الکتب الاسلامیة، چاپ دوم، ۱۴۰۷ق.
۲۲. کی نیا، مهدی، مبانی جرم شناسی، ۲ج، تهران: دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ۱۳۷۳.
۲۳. _____، روان شناسی جنایی، ۲ج، تهران: رشد، چاپ چهارم، ۱۳۸۳.
۲۴. لثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ؛ قم: دار الحديث، چاپ اول، ۱۳۷۶.
۲۵. مجلسی، محمد تقی، بحار الانوار؛ ۱۰۷ج، بیروت: مؤسسة الطبع والنشر، چاپ اول، ۱۴۱۰هـ.ق.
۲۶. معتمدی مهر، مهدی، حمایت از زنان در برابر خشونت (سیاست جنایی انگلستان)، تهران: برگ زیتون، چاپ اول، ۱۳۸۰.

۲۷. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ۲۷ ج، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۴.
۲۸. نجفی، محمدحسن، جواهر الکلام؛ ۴۳ ج، بیروت: دار احیاء التراث العربی، چاپ هفتم، ۱۴۰۴ ق.
۲۹. نوری طبرسی، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ۱۸ ج، قم: مؤسسه آل البيت، چاپ اول، ۱۴۰۸ ق.
۳۰. سایت تابناک.